

БӨЛІМ: TURAN UNIVERSITY / UNIVER / СТУДЕНТ

Қоғамдық тәртіп және қоғамдық өзгерістер: үйлесімді қоғам құру жолдары

ЖАРИЯЛАНДЫ
08.05.2025**ТІРЕК СӨЗДЕР**

азаматтық сана, әлеуметтік әділеттілік, әлеуметтік өзгеріс, заң үстемдігі, қоғамдық сана, қоғамдық тәртіп, құқық бұзушылық, құқықтық мәдениет, реформалар, тұрақтылық

СІЛТЕМЕ<https://bilimger.kz/178914/>**Рахимжан Жәнібек**

Тұран университеті 1 курс, Құқықтану мамандығы

Ғылыми жетекші: Ф.ғ.к қауымдастырылған профессор **Тулекова Гулжан Хажмуратовна**

УДК: 316.334.5

Аңдатпа

Бұл мақалада қоғамдық тәртіп пен қоғамдық өзгерістер арасындағы байланыс, олардың қоғам өміріне тигізетін әсері жан-жақты қарастырылады. Қоғамның тұрақты дамуын қамтамасыз ету үшін тәртіп пен өзгеріс арасындағы үйлесімділіктің маңызы, сондай-ақ заң үстемдігін сақтау, құқықтық мәдениетті арттыру, әлеуметтік жауапкершілік секілді аспектілер сарапталады. Сонымен қатар, қоғамдық өзгерістердің түрлері, себептері және олардың қоғамдық құрылымдарға ықпалы талданады.

Түйінді сөздер: қоғамдық тәртіп, әлеуметтік өзгеріс, заң үстемдігі, азаматтық сана, реформалар, тұрақтылық, құқықтық мәдениет, әлеуметтік әділеттілік, құқық бұзушылық, қоғамдық сана.

Кіріспе

Қоғам – адамзат тіршілігінің ең күрделі формаларының бірі. Ол адамдар арасындағы өзара әрекет пен қатынас негізінде қалыптасып, дамиды. Әрбір қоғам өзіндік ережелер мен нормаларға сүйенеді. Бұл нормалар мен ережелер қоғамның тыныштығын, тәртібін және тұрақтылығын қамтамасыз етеді. Қоғамдық тәртіп дегеніміз – белгілі бір құқықтық, әлеуметтік және моральдық нормалардың сақталуы арқылы жүзеге асатын әлеуметтік тұрақтылықтың кепілі. Ал қоғамдық өзгерістер – қоғамдағы ескі нормалар мен құрылымдардың жаңа жағдайларға бейімделуі, дамуы.

Қазіргі жаһандық өзгерістер дәуірінде қоғамдық тәртіп пен қоғамдық өзгерістердің арасындағы байланыс аса маңызды. Қоғам бір орында тұрмайды. Ол үнемі қозғалыста, үнемі даму үстінде. Бұл өзгерістердің кейбірі табиғи жолмен болса, енді бірі сыртқы және ішкі факторлардың әсерінен туындайды. Мақалада осы екі ұғымның мәні, олардың өзара байланысы мен қазіргі қоғамдағы рөлі жан-жақты қарастырылады.

Қоғамдық тәртіптің мәні және оның қоғамдағы орны.

Қоғамдық тәртіп – бұл қоғамдық өмірдің барлық салаларында заң мен тәртіп нормаларын сақтау. Ол жеке адамның бостандығын шектемей, керісінше оны қорғай отырып, қоғамда тыныштық пен қауіпсіздікті қамтамасыз етеді. Қоғамда тәртіп болмаса, бейберекеттік орын алады. Сондықтан, тәртіп – тұрақты дамудың негізгі алғышарты.

Қоғамдық тәртіп үш негізгі фактор арқылы қамтамасыз етіледі:

1. Құқықтық жүйе: Заңдар мен нормативтік актілердің орындалуы;
  2. Қоғамдық бақылау: Қоғам мүшелерінің тәртіпті өз еркімен сақтауы;
  3. Мемлекеттік институттар: Полиция, сот, прокуратура сынды құқық қорғау органдары.
- Тәртіптің мықты болуы үшін тек қана заңдарды күшейту жеткіліксіз. Ең бастысы – адамдардың құқықтық санасын, азаматтық жауапкершілігін арттыру.

Қоғамдық өзгерістердің табиғаты мен себептері

Қоғам үнемі қозғалыста болады. Әлеуметтік, экономикалық, саяси, мәдени өзгерістер – бұл кез келген мемлекеттің даму жолындағы табиғи құбылыстар.

Қоғамдық өзгерістердің бірнеше түрлері бар:

— Саяси өзгерістер: Басқару жүйесіндегі реформалар, жаңа саяси институттардың пайда болуы;

— Әлеуметтік өзгерістер: Қоғамдағы таптар арасындағы теңсіздік, білім беру жүйесіндегі жаңашылдықтар;

— Экономикалық өзгерістер: Өндіріс құралдарының жаңаруы, нарықтық қатынастардың дамуы;

— Мәдени өзгерістер: құндылықтар жүйесінің өзгеруі, жаңаша ойлау стилінің қалыптасуы

Қоғамдық өзгерістердің негізгі себептері:

— Жаңа технологиялар мен инновациялар;

— Ғаламдық тенденциялар мен ықпалдар;

— Ішкі әлеуметтік қайшылықтар;

— Халықтың саяси белсенділігі.

Бұл өзгерістер қоғамның ішкі құрылымына әсер етіп, жаңа талаптар мен сұраныстар туындатады. Сондықтан мемлекет бұл өзгерістерді реттеп, қоғамның бейімделуіне жағдай жасауы тиіс.

Қоғамдық тәртіп пен өзгерістің арақатынасы

Көп жағдайда қоғамдық тәртіп пен қоғамдық өзгерістер бір-біріне қарама-қайшы болып көрінуі мүмкін. Алайда шын мәнінде олар бірін-бірі толықтыратын екі маңызды әлеуметтік ұғым. Өзгеріс болмаса – қоғам тоқырайды, ал тәртіп болмаса – өзгеріс хаосқа айналады.

Үйлесімділіктің маңызы:

- Өзгерістерді реттеп, оларды қоғамға бейімдеп енгізу қажет;
- Заңдар жаңа жағдайға бейімделіп отыруы тиіс;
- Қоғамдық сана жаңа идеяларды қабылдауға дайын болуы қажет.

Мысалы, цифрлық технологиялардың енуі қоғамда үлкен өзгерістер туындатты. Электрондық үкімет, онлайн қызметтер, цифрлық білім беру жүйесі тәртіп пен тиімділікті арттырды. Бұл жағдайда өзгеріс тәртіптің жақсаруына себеп болды.

Қоғамдық тәртіпке төнетін қауіптер және олармен күрес жолдары

Қоғамдық тәртіпке төнетін қауіптер әртүрлі сипатта болуы мүмкін. Олардың кейбірі табиғи болса, кейбірі адамның әрекетінен туындайды.

Басты қауіптер:

- Құқық бұзушылықтың өсуі;
- Жемқорлық;
- Ақпараттық манипуляциялар;
- Радикалдық идеологиялар;
- Сенімнің азаюы.

Шешу жолдары:

1. Құқықтық мәдениетті дамыту: Мектеп пен университетте құқықтық сауаттылықты арттыру;
2. Мемлекеттік ашықтық: Қоғаммен ашық байланыс орнатып, есеп беру жүйесін енгізу;
3. БАҚ пен әлеуметтік желілерді реттеу: Жалған ақпаратқа қарсы механизмдер

құру;

4. Қоғамдық бақылауды арттыру: Еркін пікір білдіру, қоғамдық кеңестер жұмысы.

Қоғамдық өзгерістерге бейімделудің тиімді жолдары

Қоғамдық өзгерістерге қарсы тұру мүмкін емес. Оларға бейімделу – мемлекет пен қоғамның басты міндеті.

Бейімделу жолдары:

- Инновациялық білім беру;
- Заманға сай заңнаманы қабылдау;
- Жаңа құндылықтарды қоғамға енгізу;
- Халық пен билік арасындағы диалогты күшейту.

Қорытынды

Қоғамдық тәртіп пен қоғамдық өзгерістер – бірін-бірі толықтырып, тепе-теңдікте ұстайтын әлеуметтік тетіктер. Өзгеріс дамуға жол ашса, тәртіп – осы дамудың тұрақтылығын қамтамасыз етеді. Мемлекет пен азаматтардың міндеті – осы екі құбылысты тиімді үйлестіре отырып, қоғамды бейбіт, тұрақты және әділетті арнаға бағыттау.

Қазіргі заманғы сын-қатерлерге жауап беру үшін құқықтық мәдениетті арттырып, азаматтық қоғамды дамытып, мемлекеттік саясатты ашық және әділ жүргізу қажет. Сонда ғана қоғам мықты, тұрақты және болашаққа сенімді бола алады.

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.